

[...]

NAATAN: Kord ennemuistsel ajal elas idas üks mees, kes imeväärse sõrmuse sai kalleist kätest kingiks. Kivi oli opaal, mis sajas kaunis värvis säras. Sel oli salavõime: jumala ja inimeste armastust ta neile tõi, kes talt seda soovisid. Mis ime, et eal ei pannud seda sõrmest mees ja asja sedaviisi korraldas, et igavesti tema kotta jääks see sõrmus. Nõnda. Selle pärandas ta kõige armsamale poegadest ja käskis pojalt selle omakorda taas anda enda lemmikpojale, nii et saaks aina kõige armsam poeg, ükskõik siis mitmendana sündinud, koos sõrmusega perevanemaks. Sa mõistad, sultan.

SALADIN: Mõistan. Jätka ainult!

NAATAN: Nii läks see sõrmus pojalt pojale ja lõpuks päris selle kolme poja isa. Kõik kolm tal olid võrdselt kuulekad, kõik kolm ka järelikut võrdselt armsad — ei ühtki eelistada suutnud. Vahel näis talle, et on väärsem üks, siis teine või kolmas — kui neist üksi mõnega ta viibis ning ta heldet südant teised ei parajasti jaganud —, ja lõpuks niiviisi lubas vagas nõrkuses ta igale, et see saab sõrmuse. Jutt jutuks, lugu looks, ent ligines siis surmatund, ja suures kimbatuses hea isa oli, südant valutas, et kahte poega peab nüüd solvama ja neile sõna murdma. — Mida teha? — Ta kutsus enda juurde salaviisi siis kunstniku, et tema sõrmuse

eeskujul teeks kaks uut see, maksku töö
mis maksab: ainult täpselt sarnased
need olgu tingimata. Onnestubki
töö kunstnikul. Ja kui ta sõrmused
toob ära, siis ei suuda isagi
neist õiget enam leida. Rõõmsal meelel
ta kutsub pojad sisse siis ükshaaval,
ükshaaval annab neile õnnistuse —
ja sõrmuse — ja sureb. Kuulad, sultan?

SALADIN (*kes kohmetuses temast eemale on pöördunud*):

Ma kuulan, kuulan. Ainult jõua kord
ka lõpule. Kas jõuad?

NAATAN: Jõudsingi,
sest järgnev on ju endastmõistetav.
Niipea kui isa suri, iga poeg,
käes sõrmus, tuli, ja end vanemaks
kõik kolm siis pidasid. Küll vaieldi
ja tülitseti — jäigi tõestamata,
kel õige sõrmus on.
(*Pärast pausi, mille vältel ta sultani vastust ootab.*)

Peeaeagu nagu
meil praegu see, kel õige usk.

SALADIN: Mis? See
peab olema mu küsimuse vastus? . . .

NAATAN: See peab mind vabandama ainult, et
ei sõanda uurida ma sõrmuseid,
sest isa meelega ju sellisteks
need teha laskis, et ei leitaks õiget.

SALADIN: Need sõrmused! — Sa mängid minuga! —
Ma arvan, et need usundid, mis sulle
ma nimetasin, erinevad väga.

Eks isegi ju rõivailt, söögilt, joogilt!
NAATAN: Kuid aluselt küll mitte sugugi. —
Eks ole kõigi alus ajaloos?
Kas kirjutatus või siis pärandatus! —
Ja ajaloo tõetruudust ometi
me peame uskuma! — Eks ole? — Kelle
tõearmastuses kõige vähem siis
me kahtleme? Eks enda omaste?
Ja kelle verest võrsusime? nende,
kes lapsepõlvest oma armastust
on meile tõestanud? kes iial pole
meid petnud mujal kui vaid seal, kus pettus

tõi meile kasu? — Kuidas uskuda
ma võiksin vähem oma isasid
kui sina omi? Või siis vastupidi:
kas ma sult nõuda võin, et süüdistaksid
sa vales oma esivanemaid,
et rahule jääks minu omad? Või
taas vastupidi. Kristlastega on
seesama lugu. Eks?

SALADIN: (Sa maa ja taevas!
Mees räägib tõtt. Pean jääma vait.)

NAATAN: Ent kuula,
mis sõrmusega sündis veel. Nii nagu
ma rääkisin: kõik pojad kaebasid
üksteise peale, ja siis kohtu ees
kõik andsid vande, et nad otse isalt
on saanud sõrmuse — mis oli õigel —
kusjuures ammu neile sõrmuse
eesõiguse ta olla lubanud. —
Mis polnud vähem õigel — Kinnitasid
kõik ühest suust, et isa t e m a vastu
ei võinud olla valelik, et iial
umbusaldada säärast armast isa
ei saa, ja pigem vendi, kuigi neist
heal meelel mõtleks kõige paremat,
peab süüdistama valevõtetes,
ja et ta leida tahab äraandja
ning kätte maksta.

SALADIN: Aga kohtunik? —
Ma ihkan kuulda sõnu, mis sa lased
nüüd kohtunikul öelda. Räägi!

NAATAN: Nii
ta ütles: «Kui te kohe oma isa
ei too mu juurde, saadan minema
teid oma laua eest. Kas arvate,
et olen mõistatuste lahendaja?
Või ootate, et õige sõrmus räägiks? —
Ent pidage! On õigel sõrmusel
ju salavõime tuua jumala
ja inimeste armastust. Just see
peab otsustamal Pole seda võimet
ju valesõrmustel. — Noh, mida peavad
kaks teie hulgast kõige armsamaks?
Eks võimu! Vaikite? Kas sõrmuste

jõud mõjub sisse ainult, välja mitte?
Kõik armastate kõige rohkem ennast? —
Oo, petjad, keda peteti, kõik kolm! —
Kõik sõrmused on valed. Ehtne sõrmus
läks nähtavasti kaotsi. Isa laskis
kolm teha ühe asemele selleks,
et kaotust varjata ja asendada.»

SALADIN: See on ju suurepärane.

NAATAN:

Ja jätkas

niimoodi kohtunik: «Kui mitte nõu,
vaid otsust tahate, siis võite minnal —
Kuid minu nõu on see: te võtke asja
nii, kui see on. Kui igaühel sõrmus
on isalt saadud, siis ka igaüks
teist uskugu, et tal on õige. — Isa
ei tahtnud ehk, et tema kijas kestma
jääks ühe sõrmuse türannial —
Ja kindlasti ta armastas teid kõiki,
ja ühevõrra, kui ei tahtnud kahte
ta heita ühe alla. — Nõndaks! Püüdke
kõik kolm ta omakasupüüdmatu,
eelarvamustest vaba armu poole!
Ja omavahel võistelge, et ilmsiks
saaks salajõud ta sõrmuses! Kõik kolm
puhtsüdamliku sallivusega
head tehes, jumalale andes au,
toeks olge salajõule! Kui see jõud
kord teie lapselastelastes ilmsiks
peaks tulema, siis kutsun tagasi
teid aastatuhandete tagant siia.
Siis istub kohtunikutoolil küllap
üks targem mees ja annab otsust. Mingel!»
Nii rääkis malbe kohtunik.

SALADIN:

Mu jumal!

NAATAN: Kui sina, sultan, tunned, et sa oled
see targem mees, siis . . .

SALADIN (*kes tormab tema juurde ja haarab ta käe, mida ta lõpuni lahti ei lase*):

Mina, tühi põrm?

Mu jumal küll!

NAATAN: Mis on sul, sultan?

SALADIN: Naatan,

hea Naatan! Pole ikka läbi veel
su kohtuniku aastatuhanded! —
See kohtunikutool ei kuulu mulle.
Nüüd mine! Aga ole minu sõber.

Quelle:

Gotthold Ephraim Lessing: Valitud teosed. Tolkinud: A. Kaalep [u. a.].
Tallinn 1965. S. 230 - 234.